

Knjižice koje zbujuju i hrvatska leksička norma

(O.A. Sarajkina, *Rusko-hrvatskosrpski priručnik za konverzaciju*, Moskva 2001, 176 str.; V. E. Fridman i I. A. Kusyj, *Vodič Hrvatska*, Moskva 2002, 240 str.)

U Moskvi je 2001. godine objavljen *Rusko-hrvatskosrpski priručnik za konverzaciju* (176 stranica, naklada – 5000 primjeraka), sastavljajući: O. A. Sarajkina, a godine 2002. izašao je *Vodič Hrvatska* (drugo, ispravljeno i dopunjeno izdanje, 240 stranica), autori: V. E. Fridman i I. A. Kusyj.

Kako je poznato, u Ustavu RH iz 1990. (čl. 12.) jezik se službeno zove *hrvatski*, a ne "*hrvatskosrpski*". Ne vjerujemo da sastavljajući, koja je završila slavistiku na Filološkom fakultetu u Moskvi, ne zna kako se zove jezik u Hrvatskoj. Kad smo službeno priznali državnu neovisnost RH, njezin Ustav i međunarodno pravo naroda na samoodređenje, onda treba poštovati jezičnu samosvijest hrvatskoga naroda, njegovo pravo na naziv svojega jezika, pravo na vlastiti lingvonim. Sastavljajući dobro zna da je u Moskvi godine 1999. izašao *Rusko-srpski priručnik za konverzaciju*, a ne "*Rusko-srpskohrvatski*".

Začudili smo se pročitavši u *Vodiču Hrvatska* za ruske turiste i ovu rečenicu: "Prije 1991. godine hrvatski i srpski (jezici) smatrali su se *dijalektima* jedinstvenoga srpskohrvatskog jezika. To znači da je hrvatski (kao i srpski) do raspada bivše države imao status "*narječnoga jezika*". Ovdje to ne treba komentirati.

U uvodnom dijelu *Priručnika* O. A. Sarajkine pročitati smo da se "razlike između hrvatskoga i srpskoga jezika iskazuju do 80% u izgovoru i leksiku" (str. 3). Gdje je sastavljajući pronašla takav postotak, kad

nema o tome znanstvenih podataka, nije jasno. Primjerice, u *Rječniku hrvatskoga jezika* (glavni urednik J. Šonje) natuknica *ijekavica* tumači se kao: "govor hrvatskoga i srpskoga jezika..." (str. 343). Postotni suodnosi razlika povlastica su matematičkoga jezikoslovlja. U dijakroniji ćemo dobiti jedan postotak, a u sinkroniji – drugi. Općeuporabni leksik dat će jednu sliku, nazivlje drugu, a slovnica treću. Stvarnu ili približnu jezičnu sliku postotnih razlika može se dobiti tek računalnom obradom usporednih hrvatskih i srpskih tekstova, no leksičke razlike nisu jedine jezičke razlike.

U *Priručniku* smo pronašli prilično leksičko-semantičkih pogrešaka. Sastavljajući je prevela ruske riječi станция i остановка kao *stanica*, riječ учёный kao *naučnik*, праздник kao *praznik*, a внимание s *ljubaznost, susretljivost, uslužnost* umjesto kao *pozornost*. To su pogrešni hrvatski ekvivalenti navedenim ruskim riječima. Valjalo ih je prevesti kao: postaja, stajalište, znanstvenik, blagdan, itd.

Pronašli smo riječi koje se ne uklapaju sasvim u hrvatsku normu. Evo nekoliko primjera: *minut, litar, pekarna, ostriga, zlatarija, patika, cigaršpic, biber, restoran, kijavica, proliv* i sl. U hrvatskomu standardu te riječi glase: *minuta, litra, pekarnica, kamenica, zlatarnica, tenisica, cigaretnik* ili *usnik, papar, restauracija, kihavica* ili *hunjavica, proljev*. U posuđenicama: *rezervoar, narcisa, senf, muzičar, garderoba, filter* (bolje *filtrar*), *mantil*, gdje god je to moguće i opravdano, trebalo je dati prednost hrvatskim leksemima: *spremnik (za gorivo), sunovrat, gorčica* (kao rus.) ili *gorušica, glazbenik, prtljažnica, prokapnik* ili *cjedilo, ogrtač*. Umjesto izričaja "Koliko košta?" valjalo bi reći "Koliko stoji?", jer i u ruskom se kaže: "Skol'ko stojit", a umjesto upita s

“Da li...?” bolje je pitanje početi s “Je li...?”

Za stanje hrvatskoga jezika i jezičnu kulturu odgovorni su i strani kroatisti: jezični predavači i profesori na sveučilištima i veleučilištima, sastavljači udžbenika i rječnika te znanstvenici i drugi. Ali ne ovisi sve o njima, jer hrvatski kodifikatori katkad ne mogu pronaći prikladno rješenje u odabiru standarda. Na žalost, u hrvatskoj leksikografiji uočava se neusklađenost djelovanja jezikoslovaca u standardizaciji i kodifikaciji pojedinih leksičkih jedinica. Na primjer, u *Rječniku hrvatskoga jezika V*. Anića za imenicu *pivničar* dano je ovo značenje: “onaj koji drži pivnicu, vlasnik pivnice” (1998: 761), a u *Rječniku hrvatskoga jezika* dano je drukčije značenje: “osoba zaposlena u pivnici” (str. 831). Točitelj piva u pivnici nije obvezatno njezin vlasnik. U *Rječniku hrvatskoga jezika* izjednačuje se *dvotočka* = *dvotočje* (str. 202); u *Hrvatskome pravopisu* *dvotočka* se upućuje na *dvotočje* (str. 215); u *Hrvatskome jezičnom savjetniku: dvotočka* = *dvotočje* (str. 510); u *Rječniku hrvatskoga jezika: dvotočje* se upućuje na *dvotočka* (str. 226); u *Hrvatskoj gramatici* rabi se termin *dvotočka* (str. 457); u *Gramatici hrvatskoga jezika: dvotočka* (¹1996: 239) i *dvotočje* (²2000: 278), premda je u kazalu pojmova – *dvotočka* (str. 322). U V. Anića *podbjel* je ženskoga roda, *bječva* – regionalna, razgovorna riječ, a u Šonje *podbjel* je muškoga roda, a *bječva* se navodi kao neutralna riječ. U parovima tipa *prhut* – *perut* S. Babić i dr. daju prednost *peruti* (Babić: 366), S. Težak, *Hrvatski jezični savjetnik*, J. Šonje *prhuti* (Težak: 18; HJS: 1048; Šonje: 822), a za V. Anića *prhut* i *perut* su istoznačnice. U hrvatskim rječnicima i priručnicima pronašli smo: *porodiljski dopust* (Menac: 75; Dautović: 172), *rodiljski, porodiljski*

dopust (Anić: 1012), *rodiljski dopust* (Težak: 213; Šamija: 281), *materinski dopust* (HJS: 1103), *porodni dopust* (Šonje: 203), *materinski, rodiljski dopust* (Protuder: 43), *porodiljni dopust* (Pavuna: 304).

U Zagrebu smo pročitali natpis: *Red vožnje* linije 310 (Glavni kolodvor), Tvornica *dugmadi* Zagreb (Savska ul. 164), Izdavačko *stamparsko* poduzeće Naša djeca (Gajeva ul. 25), a u Puli: Izgubljeni *priljag* (Zračna luka), Hotel *Brioni* i sl.¹

Na koncu htjeli bismo zaključiti da se hrvatski jezik u inozemstvu² još uvijek tretira u okviru serbokroatistike, a njegova je leksička norma, kako bi rekla B. Tafra, u tranziciji, u procesu standardizacije.

Artur Bagdasarov

¹ U jednom izlaganju iz 1993. prof. D. Brozović kaže, između ostaloga, da poteškoće u jezičnoj kulturi dolaze i od «inercije u upravnim i stručnim službama...» (dodali bismo i od financijskih poteškoća), ali inercije ne mogu trajati deset i više godina, a ako i traje, onda liči više na nešto drugo.

² U Hrvatsko-ruskome rječniku M. Dautovića vidi se da i u Hrvatskoj prijašnja serbokroatistika još živa, jer rječnik u sadanjoj jezičnoj situaciji sa stajališta hrvatske norme mješavina je riječi koje hrvatskoj leksičkoj normi ne pripadaju.